

SAKRAMENTY INICJACJI ŹRÓDŁEM WOLNOŚCI CZŁOWIEKA

Wiosenna sesja
Zespołu Apostolstwa Trzeźwości przy KEP
Zakroczym 4-5 II 2008

Ks. dr Piotr Kulbacki
*(Moderator Krajowy KWC,
Instytut Formacji Pastoralno-Liturgicznej KUL)*

SAKRAMENTY INICJACJI ŹRÓDŁEM WOLNOŚCI CZŁOWIEKA

**# I. Ku wolności
wyswobodził nas
Chrystus...**

**# Pedagogiczne aspekty
katechumenatu**

**# Osoby i obrzędy
towarzyszące
katechumenowi**

**# II. Obyczajowość
związana z
sakramentami inicjacji**

 # Chrzest (niemowląt)

 # Pierwsza Komunia święta

 # Bierzmowanie

Pedagogiczne aspekty katechumenatu

- # *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych (OCWD 4):*
  - # „wtajemniczenie katechumenów dokonuje się **stopniowo**
  - # **w społeczności wiernych,**
  - # **którzy przez rozważanie razem z katechumenami**
  - # **bogactwa misterium paschalnego**
  - # **i pogłębianie własnego nawrócenia**
  - # **swoim przykładem prowadzą ich**
  - # **do pełniejszej uległości Duchowi Świętemu”**
-

Etapy formacji inicjacyjnej I

---

1) *Ewangelizacja i prekatechumenat*

- # „Kościół otwarcie i wytrwale głosi prawdę o Bogu żywym i o Jezusie Chrystusie, posłanym dla zbawienia wszystkich, aby niechrześcijanie pod wpływem Ducha Świętego, który otwiera ich serca, uwierzyli, dobrowolnie nawrócili się do Pana i szczerze do Niego przyłączyli” (OCWD 9).
  - # To czas rodzenia się i dojrzewania decyzji o staniu się człowiekiem wolnym – w Chrystusie.
-

Etapy formacji inicjacyjnej II

- # 2) podczas *katechumenatu* dojrzewają wewnętrzne dyspozycje, co dokonuje się na czterech drogach (OCWD 19):
    - # a) *katechizacja* – dostosowana do roku liturgicznego i wsparta nabożeństwami słowa;
    - # b) trwanie *we wspólnocie* dzielącej się swym świadectwem, modlitwą i wyznawaniem wiary, co pociąga za sobą skutki społeczne;
    - # c) *liturgia Słowa* wraz z towarzyszącymi jej błogosławieństwami;
    - # d) ze względu na apostolski charakter życia Kościoła, „katechumeni powinni uczyć się *współdziałania w ewangelizowaniu i czynnym budowaniu Kościoła* przez świadectwo życia i wyznawanie wiary”.
-

Etapy formacji inicjacyjnej III

- # 3) Od dnia „**wybrania**” do chrztu rozpoczyna się intensywny okres *oczyszczenia i oświecenia* (związany zasadniczo z okresem liturgicznym Wielkiego Postu), któremu towarzyszą podczas bezpośredniego przygotowania do chrztu:
    - # a) *skrutynia* zmierzające do podwójnego celu: uświadamiają wybranym, „że to co jest w ich sercach ułomne, słabe i złe, powinno być uzdrowione, a to co jest w nich prawe, wartościowe i święte, winno być umocnione” (OCWD 25). W ten sposób katechumen doświadcza swej wolności w Chrystusie;
    - # b) *obrzędy przekazania* Symbolu wiary i Modlitwy Pańskiej, będące dla mającego już teraz przyjąć chrzest syntezą wyznawanej wiary i praktykowanej modlitwy.
-

Etapy formacji inicjacyjnej IV

- # 4) Wigilia Paschalna jest najbardziej wskazanym czasem na *udzielenie sakramentów inicjacji* chrześcijańskiej: chrztu, bierzmowania i Eucharystii

Osoby i obrzędy towarzyszące katechumenowi I

- # ważna na drodze wyzwolenia rola **poręczających i rodziców chrzestnych**
  - # **obrzęd *wybrania*** zakłada opinię wspólnoty o świadectwie wolności katechumenów
  - # A) „Czy jesteś gotowy wejść dzisiaj za przewodem Chrystusa na tę drogę?” – „**Jestem gotowy**” (OCWD 76)
  - # B) Kandydat jednak nie zostaje sam ze swoją decyzją. Wspólnota wspiera go swoją posługą i świadectwem życia: „Czy jesteście gotowi *pomagać im* w znalezieniu i naśladowaniu Chrystusa?” – „**Jesteśmy gotowi**” (OCWD 77).
-

Osoby i obrzędy towarzyszące katechumenowi II

obrzędy wprowadzające w walkę duchową

- ✚ egzorcyzm w obrzędzie „tchnienia”: „Panie odpędź złe duchy tchnieniem ust swoich, nakaż im odejść, bo przybliżyło się Twoje królestwo” (OCWD 79).
  - ✚ Kandydat powinien uwolnić się do tego wszystkiego, co nie przystoi chrześcijaninowi, stąd celebrans żąda, „abyście teraz publicznie wyrzekli się tych mocy, które nie są Bogiem, i kultów, które nie prowadzą do czci Boga. **Nigdy nie porzućcie Boga i jego Chrystusa, aby służyć innym mocom**” – „Nie porzucimy”; „Nie czcicie nigdy więcej N i N” – „Nie będziemy czcili” (OCWD 80).
-

Osoby i obrzędy towarzyszące katechumenowi III

- # Przyjmijcie **znak krzyża** (zmysły, serce, barki)
  - # Obrzędy **egzorcyzmów mniejszych** (chrzcielnych) wdrażających do walki duchowej, która będzie toczona przez całe życie! Są to modlitwy, które „mają ukazać katechumenom prawdziwe oblicze życia duchowego, walkę między ciałem a duchem, ważność wyrzeczenia dla osiągnięcia szczęśliwości królestwa Bożego i ciągłą konieczność Bożej pomocy” (OCWD 101).
  - # motywy ukazujące **godność życia wolnych dzieci Bożych** zawierają obrzędy towarzyszące sprawowaniu chrztu: namaszczenie Krzyżmem (OCWD 224), włożenie białej szaty (OCWD 225), wręczenie zapalonej świecy (OCWD 226).
-

Osoby i obrzędy towarzyszące katechumenowi IV

- # W liturgii **bierzmowania** celebrans prosi Boga, aby zesłał „Ducha Świętego Pocieszyciela; daj im ducha mądrości i rozumu, ducha rady i męstwa, ducha umiejętności i pobożności, napełnij ich duchem Twojej bojaźni” (OCWD 230). Te dary Ducha Świętego są źródłem kroczenia człowieka drogami wolności.
  - # pierwsze uczestnictwo w **Eucharystii** zapoczątkowuje ciągle wszczepianie w Mistyczne Ciało Chrystusa, podtrzymywanie *pulsującego krwioobiegu łaski*.
-

Etapy formacji inicjacyjnej-V

- # ***okres mistagogii***, w którym „neofici przy pomocy rodziców chrzestnych powinni wejść w bardziej zażyłe związki z wiernymi , przekazać im świeże spojrzenie na sprawy wiary i dostarczyć nowych pobudek dla jej ożywienia” (OCWD 39).
- # Ta interakcja nie tylko dowartościowuje gorliwość neofitów, ale wyraźnie wskazuje, że **ich doświadczenie wolności powinno stać się budulcem odnowienia zapału życia chrześcijańskiego wśród już wcześniej ochrzczonych.**

We wspólnocie... I

- # *rubryki* dają następującą dyspozycję po przyjęciu do katechumenatu (po rozesłaniu): „Katechumeni wychodzą z kościoła, nie rozchodzą się jednak od razu. Pozostają z nimi niektórzy wierni, aby mogli podzielić się z nimi swą braterską radością i duchowymi przeżyciami” (OCWD 96).
Dyspozycja ta będzie powtarzana wielokrotnie na zakończenie kolejnych liturgii katechumenalnych.
-

We wspólnocie... II

- # „jest rzeczą wskazaną, ażeby dla umocnienia pierwszych kroków nowo ochrzczonych we wszystkich okolicznościach pomagała im uważnie i życzliwie wspólnota wiernych, rodzice chrzestni i pasterze. Przede wszystkim należy dbać o to, by nastąpiło pełne i serdeczne włączenie ich we wspólnotę” (OCWD 235).
  - # To świętowanie przymierza chrzcielnego powinno być kontynuowane i dlatego również „wskazane jest, by w rocznicę chrztu neofici znowu się zebrali dla wyrażenia wdzięczności Bogu, wzajemnej wymiany przeżyć religijnych i nabrania nowych sił” (OCWD 237)
-

We wspólnocie... III

- # Wniosek: Te wskazówki dla wspólnoty i nowoochrzczonych stanowią **liturgiczną podstawę dla kształtowania obyczajowości rodzinnej i wspólnotowej** związanej z udzielaniem sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego nie tylko dorosłym, ale także **dzieciom i młodzieży**.
-

SAKRAMENTY INICJACJI ŹRÓDŁEM WOLNOŚCI CZŁOWIEKA (powtórzenie tytułów)

**# I. Ku wolności
wyswobodził nas
Chrystus...**

**# Pedagogiczne aspekty
katechumenatu**

**# Osoby i obrzędy
towarzyszące
katechumenowi**

**# II. Obyczajowość
związana z
sakramentami inicjacji**

 # Chrzest (niemowląt)

 # Pierwsza Komunia święta

 # Bierzmowanie

Chrzest niemowląt

- # *katechumenat rodzinny*, który jest permanentną formacją chrześcijańską ściśle powiązaną z rozwojem osobowym właściwym dla poszczególnych etapów wieku dziecięcego i dojrzewania
  - # To rodzina stanowi dla młodego człowieka „szkołę życia z wiary, szkołę ewangelicznej przemiany (*metanoi*), szkołę modlitwy i służby Bożej, szkołę służby w Kościele i w świecie
  - # „doceniając znaczenie funkcji wychowawczej rodziny, Episkopat domaga się od rodziców katolickich chrześcijańskiej postawy trzeźwości oraz zdobycia i w tym zakresie wiedzy pedagogicznej, a także ustawicznego wysiłku wychowawczego”
-

„chrzciny”

- ✚ *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych akcentują, iż po przyjęciu sakramentu spotyka się wspólnota, by przeżywać radość, by wzajemnie umacniać się świadectwem życia chrześcijańskiego (OCWD 235).*
  - ✚ *W tym duchu powinna odbywać się uroczystość domowa towarzysząca chrztowi niemowląt – spotykają się rodzice, chrzestni, inni członkowie wspólnoty Kościoła. Winna temu towarzyszyć radość spotkania z Chrystusem, Jego misterium paschalnym, przyjętej przez dorosłych uczestników liturgii Komunii świętej.*
  - ✚ *Tak dzieje się w wielu rodzinach, niestety także w wielu rodzinach po liturgii w kościele odbywa się *anty-liturgia* w rodzinie*
-

Imieniny-urodziny

- # *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* zachęcają do spotkania w rocznicę chrztu. Taki jest teologiczny sens obchodu imienin lub (w zależności od lokalnej tradycji) urodzin jako dnia upamiętniającego narodziny do życia fizycznego i życia w łasce (OCWD 237)
  - # pytanie, odnoszące się do uroczystości odbywających się po liturgii o zasadność funkcjonującej w kulturze i obyczajowości „lampki szampana” – na zdrowie. Czy dawcą zdrowia jest toast, czy Dawca Życia i Łaski?
  - # w obrzędach katechumenatu - ryt wyrzeczenia się zwyczajów – kultów i przedmiotów niechrześcijańskich...
-

Pierwsza Komunia święta

- # Kolejny etap chrześcijańskiego wtajemniczenia przeżywają dziś dzieci w wieku ok. 9 lat, gdy po raz pierwszy uczestniczą w pełni w Eucharystii. Równocześnie będąc jeszcze w wieku heteronomii moralnej już uczą się kształtować wrażliwość sumienia przygotowując się do spowiedzi, aby korzystać z sakramentalnej pokuty
  - # *okres życia dziecka, w którym nie sięga ono jeszcze po alkohol i może kształtując swe sumienie otrzymać od rodziców i wychowawców ważną wskazówkę dotyczącą formowania postawy trzeźwości, co w przypadku dzieci i młodzieży oznacza całkowitą abstynencję*
-

Wytyczne Episkopatu

- # W celu ujednoczenia we wszystkich diecezjach pracy duszpasterskiej nad dziećmi, Episkopat usilnie zachęca Księża proboszczów oraz katechetów do
  - # przyjmowania od dzieci przy I Komunii św. przyrzeczenia powstrzymania się od napojów alkoholowych i palenia tytoniu aż do dojścia do pełnoletności (nie może to być jednak okres mniejszy niż do 18 roku życia) i zapisywania tych przyrzeczeń w Parafialnej Księdze Trzeźwości.
  - # Od rodziców tych dzieci należy pobierać zobowiązanie, że nie urządują przyjęcia pierwszokomunijnego z alkoholem i zatroszczą się o wychowanie dzieci w trzeźwości
-

Przykład 1a

- # „Przyrzeczenie trzeźwości. Wierni, zwłaszcza dzieci, powtarzają za kapłanem: W dniu, w którym Zbawicielu Drogi okazałeś nam bezmiar Twojej miłości, obiecujemy, że będziemy się wystrzegali wszelkich napojów alkoholowych. Nie chcemy poniżyć naszej ludzkiej godności, którą Ty podniosłeś do wielkości dziecka Bożego. Wesprzyj naszą obietnicę, byśmy ją wiernie wypełnili”.
-

Przykład 1b

- # „W dniu, w którym Zbawicielu Drogi okazałeś bezmiar Twojej miłości, obiecujemy, że będziemy się wystrzegali wszelkich napojów alkoholowych. *Świadomi, że nie wolno ich używać dzieciom i młodzieży [do lat 18 (21)]* nie chcemy poniżyć naszej ludzkiej godności, którą Ty podniosłeś do wielkości dziecka Bożego. Wesprzyj naszą obietnicę swoją łaską, abyśmy ją wiernie wypełnili”.
-

Przykład 1c - rodzice

- # „Świadomi odpowiedzialności za wychowanie naszych dzieci postanawiamy przykładem własnego życia chronić dzieci przed plagą sięgania po alkohol i narkotyki przez młodych ludzi. Postanawiamy pogłębiać więź z naszymi dziećmi, mieć dla nich czas, rozmawiać z nimi, razem modlić się, pokazywać, że można żyć szczęśliwie nie używając alkoholu. Dlatego sami nie będziemy podawać im alkoholu i będziemy bronić przed podawaniem go przez innych. Prosimy Cię Panie o łaskę dobrego wypełnienia naszego powołania rodzicielskiego”.
-

Przykład 2

„Przyrzeczenia abstynencji są pomocą do pięknego przeżycia okresu młodości i nauki w szkole. Obrazek pierwszokomunijny, wiszący na ścianie w pokoju dziecka, jest nie tylko pamiątką, ale i pomocą do wypełniania zobowiązań. [...] Kościół, jak kochająca matka, pragnie pomóc wam we właściwym przeżyciu młodości i uchronić was przed nałogiem nikotynizmu, pijaństwa i narkomanii, dlatego wzywa was do złożenia Bogu przyrzeczenia, że powstrzymacie się do osiemnastego roku życia od palenia papierosów, wszelkich napojów alkoholowych i narkotyków. Te przyrzeczenia złożcie odważnie i publicznie wobec waszych rodziców i zebranego tutaj ludu Bożego.

Przykład 2 cd

- # [...] czy przyrzekasz do osiemnastego roku życia powstrzymać się od spożywania wszelkich napojów alkoholowych? - Przyrzekam.
  - # Czy przyrzekasz powstrzymać się od palenia papierosów również do osiemnastego roku życia, a nawet dłużej, gdy zrozumiesz, że jest to korzystne dla twojego zdrowia? - Przyrzekam.
  - # Czy przyrzekasz zdecydowanie odmawiać tym, którzy proponują środki odurzające, i bezwzględnie powstrzymać się przez całe życie od wszelkich narkotyków? - Przyrzekam.
  - # Panie Jezu, wspomóż te dzieci [...]. A Was, kochani rodzice, proszę w imieniu Kościoła, abyście dobrym przykładem, zachętą i modlitwą pomogli swoim dzieciom w realizacji tych postanowień, które złożyli Chrystusowi i Jego Matce”.
-

Przykład 2 cd

- ✚ Tematyka trzeźwościowa jest kontynuowana w wezwaniach modlitwy powszechnej: „za polskie rodziny, aby z Bożą pomocą przewycięzały pijackie obyczaje i skutecznie strzegły młodych przed pijaństwem [...]; za polską młodzież, aby dostrzegła głęboki sens wstrzemięźliwości od papierosów, alkoholu i narkotyków [...]; za dzieci komunijne, aby nie piły alkoholu, nie paliły papierosów i nie brały narkotyków [...]; za dzieci klas drugich, aby w swoich domach rodzinnych znajdowały oparcie i pomoc w dotrzymywaniu trzeźwościowych przyrzeczeń [...]”.
  - ✚ Pamiątki pierwszokomunijne mają przypominać o tych zobowiązaniach, co wyraża wprowadzenie do błogosławieństwa: „[...] Otrzymujecie je w dniu złożenia Bogu postanowień życia we wstrzemięźliwości. Powieście je w swoim pokoju i *módlcie się przed nimi o wytrwanie w słowie danym Bogu*”.
  - ✚ Omawiana agenda nie podejmuje tematyki zobowiązań rodziców.
-

Wnioski

- ✚ w treści zobowiązań zawartych w przywołanych agendach pojawia się pozytywne odniesienie do kształtowania wolności chrześcijańskiej.
  - ✚ Natomiast dwie ostatnie propozycje, jakkolwiek poddają właściwej ocenie używanie narkotyków odrzucając je całkowicie, nie wspominają o niebezpieczeństwach używania alkoholu i palenia papierosów przez osoby dorosłe, co nie odpowiada już dzisiejszej wiedzy medycznej i psychologicznej w tym zakresie.
  - ✚ Należy także odnotować, że w omawianych agendach w propozycjach nabożeństw w I rocznicę uroczystości komunijnej nie powraca już tematyka trzeźwościowa.
-

Bierzmowanie I

- # w okresie adolescencji, w Polsce obecnie najczęściej w ostatniej klasie gimnazjum
  - # zamyka cykl inicjacyjny u dorastającej młodzieży, która osiągnęła już autonomię moralną i osobiście decyduje nie tylko o przyjęciu sakramentu, ale i o podjęciu płynących z niego zobowiązań.
  - # w praktykowanym dziś cyklu inicjacyjnym należy się oprzeć o system katechumenatu ochrzcielnego
-

Bierzmowanie II

- # Wy, którzy zostaliście już ochrzczeni, a teraz otrzymacie moc Ducha Chrystusa i zostaniecie naznaczeni na czole Jego krzyżem, powinniście wobec świata świadczyć o jego męce i zmartwychwstaniu, [...] **starajcie się służyć wszystkim za wzorem Chrystusa, który nie przyszedł, aby Mu służono, lecz aby służyć**
-

Zobowiązania przy bierzmowaniu I

- # *Wytyczne Episkopatu* zwracają uwagę, iż „przy okazji bierzmowania powinno odbyć się odnowienie przyrzeczenia dzieci i młodzieży wobec księdza biskupa.
  - # Nie należy zaniedbywać odnowy tych przyrzeczeń również na początku i przy zakończeniu roku katechetycznego.
  - # Uznanie bowiem przyrzeczeń za życiową wartość i przestrzeganie ich przyczynia się do normalnego rozwoju biologicznego, psychicznego, społecznego oraz religijno-moralnego dzieci i młodzieży
-

Zobowiązania przy bierzmowaniu II

- # W wielu parafiach proponuje się bierzmowanym przystąpienie do Krucjaty Wyzwolenia Człowieka i złożenie deklaracji (kandydackich – na rok) podczas liturgii bierzmowania lub wcześniej, np. podczas Tygodnia Modlitw o Trzeźwość Narodu względnie podczas rekolekcji. Jest to właściwa interpretacja, bowiem przynależność do Krucjaty ma charakter „altruistyczny” i apostołski.
  - # Motywacja apostołska abstynencji najgłębsze ujęcie posiada w *Abstynenckim Credo Krucjaty Wyzwolenia Człowieka*
-

Zobowiązania przy bierzmowaniu III

- # Nie chodzi tu już o motywy samowychowawcze i zdrowotne, które wybijają się na plan pierwszy w treści wielu zobowiązań pierwszokomunijnych, ale o czynne świadectwo wśród rówieśników w wieku, w którym dziś wielu młodych ludzi intensywnie zaczyna sięgać po alkohol, oraz o motyw zadośćuczynienia za pogrążonych w nałogach i wymodlenie im przemiany życia.
  - # Jest to bardzo skonkretyzowane i ważne zadanie apostolskie, które powinno być podejmowane z entuzjazmem „neofitów”! (por. OWCD 39)
-

Wnioski końcowe I

- # „Episkopat wymaga także, żeby przyjęcia wiernych z okazji chrztów, ślubów, pogrzebów, odpustów oraz innych uroczystości rodzinnych odbywały się bez alkoholu.
  - # W wypadku urzęduzenia weselnego przyjęcia bez alkoholu Biskup Ordynariusz prześle nowożeńcom swoje specjalne błogosławieństwo pasterskie
-

Wnioski końcowe II

- ✚ Dlatego Episkopat Polski wyraża gorące życzenia pod adresem wszystkich kapłanów tak diecezjalnych, jak i zakonnych, aby wzięli sobie do serca sprawę wykorzeniania pijaństwa — z pobudek społecznych oraz moralno-religijnych i w pierwszym rzędzie sami stanęli w szeregach abstynenckich.
  - ✚ W związku z tym Episkopat poleca, ażeby prymicje kapłańskie, oficjalne zebrania duchowieństwa, nie wyłączając przyjęć odpustowych czy imieninowych, odbywały się bez podawania alkoholu”.
  - ✚ Wezwanie do krzewienia trzeźwych obyczajów dotyczy także zakonów i zgromadzeń męskich i żeńskich oraz odpowiedniej formacji kleryków i księży oraz zakonników i zakonnice.
-